

Charlotta Levay

Att förmedla katolsk sociallära i dagens samhälle

JUSTITIA ET PAX

KOMMISSIONEN FÖR RÄTTVISA OCH FRED

Rapport #3 i skriftserien

Justitia et pax reder ut begreppen

KORT RAPPORT I SERIEN
»JUSTITIA ET PAX REDER UT BEGREPPEN«

3

CHARLOTTA LEVAY

Att förmedla
katolsk sociallära
i dagens samhälle

JUSTITIA ET PAX
KOMMISSIONEN FÖR
RÄTTVISA OCH FRED

FÖRORD

»JUSTITIA ET PAX reder ut begreppen« är en serie korta rapporter i ämnen som ligger inom ramen för det som Kommissionen Justitia et pax (Rättvise- och fredskommissionen) i Stockholms katolska stift har i uppgift att främja de troendes engagemang i, liksom ge biskopen råd om. Dvs den katolska kyrkans sociallära och hur den kan upplysa oss för att byggandet av våra mänskliga gemenskaper kan ske alltmer efter Jesus Kristus värdeskala – alltid med det eviga livet, i vilket allt fullbordas av Gud, i sikte. För att något en dag ska kunna fullbordas, måste det börja här och nu, genom oss, där vi är.

Tillsammans med ett videoavsnitt med varje rapportförfattare, där respektive rapport presenteras i samtals-/intervjuform, vill texterna, som den här föreliggande, vara underlag för reflektion och samtal i de katolska församlingarna runt om i stiftet. Tanken är enkel: när vi blir på det klara med grundläggande begrepp och villkor för mänsklig växt och det gemensamma goda, liksom identifierar hinder, kan vi också bättre prioritera vad vi ska göra.

Justitia et pax hoppas att materialet i denna serie kan hjälpa läsare och åhörare att få klarhet i några grundläggande begrepp och villkor. Vi, eller våra författare åt oss, reder förvisso ut vissa saker, men vi och författarna vill framförallt göra det möjligt för saker att bli bättre utredda och klarlagda hos var och en som tar emot tankarna som uttrycks, för att i nästa steg kunna rikta tal och handlande.

För rapporternas innehåll svarar respektive författare, av vilka några är katoliker, några inte (dock med goda kontakter med, och kännedom om, den katolska kyrkan). Som beställare av texterna garanterar Justitia et pax att uppfattningar som framförs inte går emot vad kyrkan tror eller lär. I de fall texterna refererar till kyrkans lära eller till kyrkliga tolkningstraditioner framgår det. Men som helhet vill texterna uttrycka det som är idén bakom allt som inte handlar om absoluta värden (det mänskliga livets början, slut och tillkomst-/tillväxtförutsättningar, samt friheten att söka Gud) i den katolska socialläran: att ett kristet medborgarskap låter det praktiska förnuftet upplysas av tron. Så kan det agera i vår tids viktiga sociala, ekonomiska, kulturella, politiska och ekologiska frågor, på ett sätt som ökar Kristus närvaro i alla våra relationer, nära och långväga. Med den olikhet, och utbyte av argument mellan olikheter, som ges av sammanvägningen mellan trons upplysning och våra övriga värderingar och erfarenheter. Men med målet att göra vad vi kan och bör för att bygga Guds rike.

Jag vill rikta ett stort tack till författarna som bidragit till rapporterna och de digitala samtalen liksom till alla som bidragit med allt praktiskt för projektets genomförande. Från Justitia et pax-kommissionens sida är det vår förhoppning att det som rapporterna och reflektionen över dem bidrar med, i nästa steg kan konkretiseras i några olika arbetsgrupper inom respektive område.

Stockholm i maj 2023

P. THOMAS IDERGARD SJ

*Ordförande i Justitia et pax
i Stockholms katolska stift*

ATT FÖRMEDLA KATOLSK SOCIALLÄRA I DAGENS SAMHÄLLE

SOM KATOLIKER HAR VI goda förutsättningar att bidra till att lösa dagens stora samhällsproblem. Om vi är fast förankrade i katolsk sociallära kan vi anlägga perspektiv som är mer balanserade och samtidigt mer radikala – i bemärkelsen att gå till roten, *radix*, av saken – än mycket av det som annars hörs i debatten. På så vis kan vi inspirera andra att tänka och handla i nya banor.

Ta till exempel klimatförändringarna. De frammanar både ett hot om världsomfattande katastrof och krav på personliga uppoftningar. Den kombinationen väcker uppenbarligen existentiella frågor som är svåra att hantera utifrån sekulariserade världsåskådningar och ideologier. Å ena sidan finns de som ser människan som ett hot mot miljön och talar om »klimatbördan« det medför att få barn. Det är givetvis en befängd omkastning av mål och medel – det är ju just för barnens skull vi ska ta hand om miljön. Å andra sidan finns de som inte accepterar någon som helst begränsning av den materiella tillväxten för att bromsa den globala uppvärmningen, vilket också är tanklöst.

En balanserad ansats när det gäller klimatförändringarna innebär inte att söka en medelväg utan att vända på båda perspektiven – att avvisa deras underförstådda materialism och i stället anlägga ett kristet perspektiv, såsom påven Franciscus gjorde i sin encyklika *Laudato si'*. Vi människor är en del av Guds skapelse. Vi har en särskild plikt att ta hand om denna skapelse, inte trots utan *eftersom* vi är dess »krona«, utrustade med medvetande och samvete som gör oss till Guds avbild och medarbetare i hans fortgående skapande.

Klimatförändringarna är ett av flera aktuella ämnen som behövs lyftas fram i trosundervisningen för unga katoliker, så att de tydligt ser hur kyrkans lära kan hjälpa dem att möta aktuella problem som upptar många ungdomars tankar.

Det finns flera svåra samhällsfrågor där vi kan bidra utifrån katolsk sociallära – invandring, populism, polarisering och hela utmaningen att leva tillsammans i ett samhälle präglad av pluralism och snabba förändringar. På alla dessa områden tror jag att det finns en hunger efter svar som är grundade i etik snarare än i politik och ideologi. Och på alla dessa områden tror jag att vi rättframt kan förkunna katolska kyrkans lära och förvänta oss att bli bemötta med intresse, nyfikenhet och till och med värme.

Men vi får inte missta oss. Alla aspekter av den katolska kyrkans sociallära är inte lika uppskattade av den bredare publiken. Det så kallade Overton-fönstret verkar inte alltid till vår fördel. Overton-fönstret är den uppsättning politiska förhållningssätt som folk i allmänhet uppfattar som acceptabla, vilket påminner om det som kallas »åsiktskorridoren«.

Många delar av katolsk sociallära står mitt i den svenska åsiktskorridoren, exempelvis tanken att vi har en plikt att hjälpa flyktingar. Det ses allmänt som en högst acceptabel uppfattning, även om inte alla håller med. Men vissa grundläggande delar av socialläran betraktas som direkt problematiska och till och med chockerande av det stora flertalet i vårt land. Dit hör respekten för mänskligt liv från befruktningen, vilket innebär att abort bara kan godtas om det är en oundviklig bieffekt av ett ingripande för att rädda moderns liv. Andra likaledes viktiga delar av katolsk sociallära ses som acceptabla men ifrågasätts alltmer, såsom respekten för människolivet i andra änden, till dess naturliga slut, vilket innebär att all form av dödshjälp eller assisterat självmord måste avvisas.

Sverige och övriga västvärlden befinner sig av allt att döma i en omfattande kulturförändring, och det finns ett starkt socialt tryck att anpassa sig till den. Det menade nyligen Janne Haaland Matlary, professor i internationell politik vid Universitetet i Oslo och medlem av den påvliga vetenskapsakademien, i en bok med den talande titeln *Demokratiets langsomme død: Den nye intoleransen*.

Att det finns ett anpassningstryck har också visats av en grupp svenska statsvetare med hjälp av SOM-institutets stora årliga enkätundersökning. Statsvetarna lade till en uppsättning frågor som ursprungligen utvecklats för att utforska politisk tolerans under den amerikanska McCarthy-eran, vilken präglades av rädsla och förföljelser av kommunister. Projektledaren Sten Widmalm, professor i statskunskap vid Uppsala universitet, och hans kolleger rapporterade resultaten i boken *Skör demokrati* och i SOM-institutets årliga forskarantologi som 2022 bar titeln *Du sköra nya värld*.

Frågorna som ställdes handlade om ifall det fanns någon särskild grupp som de svarande ogillade starkt, vad medlemmar i den ogillade gruppen bör få göra och inte samt om de tillfrågade tyckte att de själva kunde uttrycka sina åsikter öppet.

Det visade sig att 72% hade någon grupp de ogillade starkt. Den tredje mest ogillade gruppen var abortmotståndare; endast sverigedemokrater och vaccinnmotståndare var mer populära.

Ungefär en femtedel (21%) menade att medlemmarna i den mest ogillade gruppen inte borde få uttrycka sina åsikter i tal och skrift. Ännu fler ansåg att dessa inte skulle få demonstrera (34%) eller bilda organisationer för gruppens verksamhet (38%). Nära hälften (45%) menade att medlemmarna i den mest ogillade gruppen inte skulle få kandidera i riksdagsval, och hela två tredjedelar (64%) ansåg att de inte skulle få bli

statsminister. En stor andel (44%) ansåg att personer i den ogillade gruppen inte skulle få arbeta inom sjukvården eller äldreården.

Undersökningen blottade alltså en betydande intolerans mot olikttänkande och en utbredd ovilja ett tillerkänna dem grundläggande demokratiska rättigheter. Därför är det inte märkligt att över hälften (53%) helt eller delvis instämde i att de själva inte kunde uttrycka sina åsikter öppet i dagens politiska klimat, eftersom andra kan tycka att åsikterna är stötande.

Mot denna bakgrund är det frestande för oss katoliker att koncentrera oss på frågor där kyrkans sociallära befinner sig i åsiktskorridoren, innanför Overton-fönstrets ramar, såsom klimatförändringar och social rättvisa. Då kan vi förvänta oss att bli accepterade och omtyckta i samhället i stort. Givetvis är det viktigt att visa var vi står i dessa frågor och framför allt att förmedla den katolska sociallärans distinkta perspektiv på dem. Men vi bör inte avstå från att ta upp mer kontroversiella frågor, såsom respekten för människolivet från dess naturliga början till dess naturliga slut, även om vi då riskerar att bli sämre bemötta.

Sådana omstridda och känsliga frågor måste beröras med vederbörligt erkännande av att de verkligen är fundamentalt svåra. Vi behöver tydligt visa att våra uppfattningar grundar sig i kärlek, inte ilska eller fördömande. Det kan vi demonstrera i praktisk handling genom att alltid samtala om dem med takt och medkänsla. Arga kommentarer som kastas ut i sociala medier är sannolikt inte till någon större hjälp. Att helt enkelt berätta om sin uppfattning, utan att kräva att andra omedelbart håller med, kan däremot vara ett effektivt sätt att hjälpa andra att se svåra frågor i ett nytt ljus.

FÖRFATTARPPRESENTATION

Charlotta Levay är docent och lektor i företagsekonomi med inriktning på organisation vid Lunds universitet och Norges miljø- och biovetenskapliga universitet, NMBU. Hon är vice ordförande för Civitas, ett oberoende idéinstitut som verkar för den västerländska politiska traditionens klassiska, kristna och humanistiska idéer. Hon ingår i katolska kulturtidskriften Signums redaktionskommitté och skriver regelbundet krönikor på ledarsidorna för bland annat Nya Wermlands-Tidningen och Norrbottens-Kuriren genom Svenska Nyhetsbyråns förmedling.

OM JUSTITIA ET PAX

Kommissionen för rättvisa och fred, Justitia et Pax, är ett organ i stiftet verksamt i frågor kopplade till den katolska socialläran. Kommissionens uppgift är främst att ge biskopen råd och att främja kunskapen och engagemanget bland de troende i stiftet om socialläran och näraliggande frågor kopplade till hur den katolska tron får prägla den kristnes relationer till sin omvärld, nära och långt bort. Kommissionen representerar också stiftet i både nationella och internationella, liksom i både inom- och utomkyrkliga, sammanhang relevanta för dess ansvarsområde.

